

Biblioteca publică în serviciul comunității. Teoria lui N. Rubakin

Fișă biografică:

N. Rubakin – părintele bibliologiei ruse, cunoscut om de știință, scriitor, editor, bibliotecar / dar puțin valorificat.

Autor a 350 articole în periodice, a 280 cărți și broșuri a căror temă era cartea, biblioteca, cititorul.

47 din cărțile sale au fost interzise sau confiscate de cenzură. A întocmit 15.000 bibliografii la cerere și tematice.

Născut în 1862, la 1(13) iulie

În 1907 emigrează în Elveția, unde rămâne până la moarte, în 1946.

În Elveția a scris cea mai mare parte din lucrările sale teoretice. Aici a elaborat știința bibliopsihologică și a fondat Institutul Internațional de Bibliopsihologie, unde activau mulți oameni de știință de talie europeană – psihologi și bibliografi. Astfel a apărut știința despre cititor, lectură, autor, carte. Toate lucrările sale teoretice se bazau pe colosala sa experiență de bibliotecar, pe observații personale asupra lecturii, documente primite de la cititori.

Îndelungata activitate în bibliotecă, contactul permanent cu cititorii i-au permis lui Rubakin să elaboreze principiile de organizare a activității de bibliotecă (bibliotecară).

Era convins că biblioteca publică este o instituție ce se află în slujba societății. El numea biblioteca «instrument de luptă al societății pentru un viitor mai bun».

În lucrarea sa «Sarcinile principale ale bibliografiei» explică foarte detaliat

cum trebuie să fie organizată activitatea unei biblioteci publice.

Scrișă la 1907, sarcinile pe care le înaintează față de bibliotecă sunt și acum actuale.

Astfel, democratizarea bibliotecii după N. Rubakin înseamnă:

- apropierea bibliotecii de cititor, apropierea cărții de cititor;
- prin intermediul bibliotecii, accesul cât mai larg la colecții;
- difuzarea cărților și adevăratelor valori (cât mai multe) populației.

Avea convingerea că biblioteca aparține întregii populații și pentru a o servi – ea, Biblioteca, trebuie să fie o instituție populară.

El vedea în bibliotecă un organism viu și, exprimându-se la figurat, spunea: «Acest organism (adică biblioteca) este un fel de laborator cu agenți microbiologici folositori. Fiecare carte trebuie să fie un așa microb. Și acești microbi trebuie să zboare cu ajutorul nostru (al bibliotecarilor) nu unde-i duce vântul, ci acolo unde nouă ne trebuie să zboare».

Pentru ca Biblioteca să poată realiza obiectivul său principal – slujirea comunității, ea trebuie, în primul rând, să dețină o colecție bine organizată și valoroasă, care să răspundă intereselor acestei comunități.

Ca bibliotecar-practician N. Rubakin susținea și promova în primul rând completarea rațională.

El a elaborat o teorie foarte originală, deși discutată încă – teoria nucleului, înaintând două condiții:

- componența enciclopedică a fondului

- a da cititorilor posibilitatea să găsească în orice domeniu al științei acel minimum ce-i permite s-o înțeleagă.

Ce e acest nucleu? O colecție de cele mai valoroase cărți din fiecare domeniu al științei. O enciclopedie formată din cărți diferite din toate ramurile științei. Și cum îi plăcea lui N. Rubakin să spună – „acest nucleu trebuie să fie reflectarea prin cărți a Universului”.

El structurează fondul unei biblioteci astfel:

1. nucleul (publicații enciclopedice);
2. cărți din toate domeniile științei (ediții populare);
3. beletristică. (N.Rubakin o evidențiază special pentru că, inspirată din social și istoric, beletristica are o influență aparte asupra cititorului. Astfel, cititorul trăiește evenimentul social-politic prin literatura artistică).
4. cărți pentru diferite nivele de instruire, vârstă, ocupațiune. (După N.Rubakin oricare cititor, venind în bibliotecă, trebuie să-și găsească scara de a urca până la cele mai înalte culmi ale științei);
5. referințe;
6. bibliografii;
7. în funcție de componența comunității, bibliotecă poate să-și organizeze diferite secții specializate.

Procesul de organizare a bibliotecii nu se termină cu organizarea perfectă a colecțiilor afirma N. Rubakin, următoarea etapă este difuzarea cărților în comunitatea pe care o servește. Ea începe cu întocmirea cataloagelor, a unor sisteme de căutare și promovare.

Ce fel de cataloage ne recomandă N.Rubakin?

 Catalog inventar (topografic)

 Cataloage generale

Cataloage speciale sistematice, alfabetice

Catalogul articolelor din reviste și ziare

Catalogul cărților pentru copii (până la 15 ani)

Catalog pe subiecte (tematic).

El recomandă ca bibliotecile să aibă cataloage fișate, dar și cataloage tipărite.

N.Rubakin acorda foarte mare însemnătate cataloagelor în activitatea bibliotecii. A încercat să stabilească niște criterii de organizare a cataloagelor pentru că, afirma el, „în marea majoritate a bibliotecilor cataloagele sunt întocmite în așa fel încât sperie cititorul”. El recomanda ca în descrierea bibliografică să se introducă cât mai multe date bibliografice (editor, traducător, adresă) încât cititorul, consultând catalogul, să aibă o impresie cât mai amplă despre carte.

Încă în 1907 N.Rubakin pune problema extinderii bibliotecii în localitatea unde se află – prin organizare de secții (filiale) în diferite locuri unde ar putea fi solicitată cartea.

Cartea este o lume, atunci când este citită, iar biblioteca este un Univers pentru cititori, considera bibliologul rus.

N. Rubakin pleda pentru analiza diferitelor grupuri de cititori pentru că, susținea el, categoria socială și ocupațiunea sunt factori primordialii care influențează lectura. Toată viața a studiat această problemă, a publicat lucrări cu rezultatele obținute. Paradoxal, dar a fost aspru criticat de V.I.Lenin și N.Krupskaia – numai pentru că cititorul-muncitor-proletar nu era în fruntea listei categoriilor de cititori, nu putea să nu fie cel mai bun și activ cititor. Motiv pentru care n-a mai fost publicat în Rusia.

Pe N. Rubakin l-a preocupat mereu problema «În ce măsură influențează cartea cititorul? Poate cartea fi influențată de însuși cititorul?»

Răspunsul îl căuta prin intermediul sondajelor sociologice, pe care le practica permanent.

Primul interviu N.Rubakin l-a elaborat încă în 1889, l-a publicat în revistă și l-a trimis individual multor respondenți.

În perioada 1889-1907 a avut 5189 respondenți, în afară de materialele și rapoartele primite de la bibliotecă. În anii 1911-1915 numărul acestora era de 5500.

Emigrând în Elveția, nu încetează studiarea fenomenului „lectură și cititor”. Elaborează interviul «Lecteur, connais-toi tu-meme!» (Cititorule, cunoaște-te pe tine însuși) și până în 1940 primește răspunsuri din diferite țări de la peste 20.000 cititori.

Cu un sfert de veac înainte de a pătrunde în științele sociale metodele matematice, N.Rubakin propune formula sa de determinare a indicelui de lectură, numit mai târziu «formula Rubakin».

Interesele cititorilor se schimbă mereu. „De ce?” se întreba el. „Azi se aruncă și îl citesc pe Shakespeare, mâine pe Nekrasov, poimâine pe Kant, iar răspoimâine pe Lenin”.

Acest fenomen l-a frământat întotdeauna. O perioadă studia cititorul pasiv – acel cititor care venea, citea 1-2 cărți, apoi nu venea la bibliotecă jumătate de an – un an. Și a ajuns la concluzia: prea puțini oameni simt necesitatea de a contacta mereu cu carte. Pentru foarte mulți din ei cartea poate să existe, poate să nu existe. Aceste rezultate îl nelinișteau pe Rubakin.

În cartea sa «Schife despre publicul cititor rus» analizează foarte minuțios

cine citește, ce citește, cum citește. Nu mă voi opri amănunțit la această lucrare, dar țin să amintesc titlurile câtorva capitole din ea:

1. Cum se difuzează cartea. Sunt bogate bibliotecile noastre cu cărți bune?
2. Componenta publicului cititor.
3. Ce citește publicul nostru?
4. Autorii preferați ai publicului cititor.
5. Tipurile de cititori ș.a.

N.Rubakin a propus primul să se studieze și indicele de lectură a unui autor, propunând următoarea formulă: indicele de lectură a unui autor = cu cărțile împrumutate sau consultate ale autorului. La calcularea acestui indice se luau în considerare și alți indicatori – numărul de cărți ale autorului în bibliotecă și numărul de cititori care citesc cărțile autorului, „pentru că în bibliologie – scria el, – studiarea cititorului este tot atât de importantă ca și studiarea scriitorului”.

Nimeni nu mai face astăzi (eu, cel puțin n-am întâlnit) studii așa de detaliate asupra cititorului și lecturii cum a făcut N.Rubakin.

Aș vrea să amintesc de încă un moment. N.Rubakin considera că rezultatul unei investigații sociologice depinde foarte mult de sociolog, de aceea ar trebui mai întâi studiat sociologul (ce fel de interviuri, cum trebuie să fie ș.a. m.d.)

Alt aspect al activității bibliotecii, pe care N.Rubakin îl crede extrem de important, este acesta: cum orientează biblioteca cititorii ce să citească și cum să citească. N.Rubakin a studiat mult această problemă. (Vă puteți închipui și Dvs. – a lucrat în bibliotecă 70 de ani!).

N. Rubakin era de părerea că biblioteca trebuie să ajute cititorul, dar cititorul își rezervă dreptul de a alege

singur ce-l interesează să citească sau nu. Aceasta-i foarte important pentru că în perioada sovietică doar citându-l pe N. Rubakin se considera că cititorului i se impuneau programe de lectură străine interesului lui.

Enumerând mijloacele cu care poate orienta bibliotecarul cititorii spre lectură într-o bibliotecă publică (catalogul, catalogul sau mapa de recenzii, un fond de indici bibliografici, liste sau fișiere ale noutăților editoriale), N. Rubakin considera că aici rolul bibliotecarului este cel mai important în îndrumarea cititorului.

Dar pentru a putea informa, bibliotecarul însuși trebuie să se informeze.

N. Rubakin a insistat primul dintre bibliografi asupra necesității folosirii, de către bibliotecari, în lucrul lor cu cititorii, a indicilor bibliografici și a subliniat importanța pentru bibliotecă a sistemului de informare – fișiere, indici despre care deja am vorbit.

În lucrarea sa capitală «Printre cărți», N. Rubakin dă lista indicilor bibliografici pentru bibliotecari cu recomandări metodice. Studiul i-a adus lui N. Rubakin un succes enorm. Această lucrare bibliografică, ca proporții, nu avea un echivalent în practica bibliografică internațională. Ea a devenit carte de căpătâi pentru mulți cititori, bibliotecari, și nu numai. Ea servește și acum ca model de întocmire a unei bibliografii. Lucrarea n-a fost reeditată ani buni din simplul motiv că a fost criticată de Lenin, pentru că includea și cărți confiscate.

Printre cărți» conține 20.000 de titluri, adnotate. Ei bine pentru a selecta 20.000 de cărți (cele mai bune) el a consultat de visu sau a citit peste 200.000 cărți.

Rubakin se întreba mereu: „Ce înseamnă o carte bună? Cum poți determina dacă-i bună cartea sau nu? După gustul cititorului?”. Marele bibliolog era convins că „o carte are atâtea conținuturi, câți cititori au citit-o”.

Astăzi multe din ideile lui N. Rubakin le găsim interesante, sunt recunoscute de marii bibliografi. Multe opinii au fost folosite fără a se concretiza că sunt ale lui N. Rubakin: sociologia lecturii, nucleul fondului, studierea fondului, a cititorului, principiile de organizare a bibliotecii. La baza lor stau ideile lui N. Rubakin.

Teoria bibliopsihologiei a fost criticată în patria sa – numită idealistă – și așa nu s-a publicat integral în Rusia. În schimb, ea a fost primită cu interes în Europa și în SUA.

În 1968, o editură din Londra lansează colecția «Clasici al bibliologiei» și prima carte din această colecție este «N. Rubakin și bibliopsihologia». Elaborarea acestei teorii – este rezultatul studierii cititorului și a cărții pe parcursul a 50 de ani, răstimp în care a purtat corespondența cu mai mult de 20.000 de respondenți.

A aduna atâtea respondenți (cam câte vreo mie pe an) în acea perioadă era o muncă titanică.

Studierea lucrărilor lui N. Rubakin își mai așteaptă cercetătorii. Fondul „Rubakin” ocupă jumătate de etaj la Biblioteca de Stat a Rusiei (fosta „Lenin”) din Moscova. 400 de lăzi cu arhiva «ultimului enciclopedist» mai așteaptă să fie prelucrate, puse la dispoziția specialiștilor și cititorilor.

Citind atent lucrările lui N. Rubakin întâlnești în ele toate punctele din «Manifestul UNESCO despre Biblioteca publică». El a anticipat epoca sa, de aceea este și azi actual.

Lidia Kulikovski